

РЕАЛІЇ ЗАСТОСУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПІЛЬГИ У ЗВ'ЯЗКУ ЗІ ЗМІНАМИ В ЗАКОНОДАВСТВІ

Анотація. Розглянуто поняття податкової соціальної пільги з податку на доходи фізичних осіб, а також проаналізовано зміни у застосуванні даного стимулювального інструменту податкової політики з урахуванням змін у податковому законодавстві.

Аннотация. Рассмотрено понятие налоговой социальной льготы по налогу на доходы физических лиц, а также проанализированы изменения в применении данного стимулирующего инструмента налоговой политики с учетом изменений в налоговом законодательстве.

Annotation. The paper considers the concept of tax benefits from income tax for individuals and reflects the changes in the use of incentive instruments of tax policy taking into account changes in tax legislation.

Ключові слова: заробітна плата, податкова соціальна пільга, податок на доходи фізичних осіб, стимулювальний інструмент податкової політики.

Ефективно побудована та правильно організована податкова система є найважливішою умовою для соціально-економічного розвитку країни. Податкова система є перехідною ланкою у взаємовідносинах між громадянами та державою. За допомогою різних інструментів податкова система здатна вчасно допомогти тим верствам населення, які цього потребують. В Україні лише з 1 січня 2011 року офіційно почав діяти єдиний податковий закон – Податковий кодекс, і на жаль, до цього часу у ньому є деякі суперечності та неточності. Податковим кодексом було змінено систему податкового законодавства, деякі з цих змін є позитивними стосовно громадян, а деякі, навпаки, обмежують їх можливості. Одним, мало не найважливішим, інструментом податкового регулювання є податкова соціальна пільга з податку на доходи фізичних осіб. Її сутність та особливості застосування можна знайти у четвертому розділі Податкового кодексу України [1]. Існує ряд відмінностей у чинному та старому законодавстві стосовно застосування податкової соціальної пільги та категорій платників податку, які можуть розраховувати на неї. Тому дуже важливо виявити та проаналізувати зміни, які відбулися у податковому законодавстві за останні роки, а також запропонувати можливі шляхи покращення вже існуючої системи.

Багато вчених займалися проблемами пільгового оподаткування та його практичного застосування протягом дуже тривалого проміжку часу, серед них чимало українських вчених: В. Буряківський, Г. Гендлер, В. Гурєєв, Ю. Іванов, Ю. Коваленко, М. Кучерявенко, П. Мельник, А. Началов, Т. Паєнко, О. Підлісна, А. Скрипник, В. Федоров, Т. Яроцька та ін. У працях цих вчених багато сторінок відведено дослідженню поняття "податкова пільга", а також проблемам оптимізації системи податкових соціальних пільг в оподаткування доходів фізичних осіб. Слід також зазначити, що ці вчені протягом багатьох років займаються оцінкою ефективності надання пільг в Україні з метою покращення наявного механізму застосування податкової соціальної пільги.

Об'єктом дослідження у даній роботі є податкова соціальна пільга як складовий елемент системи оподаткування фізичних осіб. Головною метою є розгляд поняття "податкова соціальна пільга", виявлення тенденцій та змін у новому законодавстві щодо законодавства, що діяло до 1 січня 2011 року, а також аналіз позитивних та негативних наслідків цих змін. Виходячи з мети даної роботи, можна сформулювати завдання, які ставляться у цій роботі:

надати визначення поняття "податкова соціальна пільга";

дослідити зміни, які відбулися з механізмом пільгового оподаткування доходів фізичних осіб у зв'язку з ухваленням Податкового кодексу;

проаналізувати позитивні та негативні наслідки цих змін.

Податкова соціальна пільга – сума, на яку платник податку з доходів фізичних осіб має право зменшити суму свого загального місячного оподаткованого доходу, отриманого з джерел на території України від одного працедавця у вигляді заробітної плати [1].

Податкова соціальна пільга застосовується до доходу, нарахованого на користь платника податку протягом звітного податкового місяця як заробітна плата або інші, прирівняні до неї відповідно до законодавства виплати, компенсації та винагороди, якщо його розмір не перевищує суми, що дорівнює розміру місячного прожиткового мінімуму, що діє для працездатної особи на 1 січня звітного податкового року, помноженого на 1,4 та округленого до найближчих 10 гривень [1].

Поряд із зазначеним існує ряд обмежень щодо категорій платників податку на доходи фізичних осіб, які можуть застосовувати до своєї заробітної плати податкову соціальну пільгу. Зокрема, розмежування відбувається відповідно до соціального стану особи, кількості дітей на утриманні, інвалідності та інших факторів. Після прийняття Податкового кодексу ці фактори дещо змінилися. Зміни у пільговому оподаткуванні податку на доходи фізичних осіб наведено в таблиці.

Слід зауважити також, що і розмір базової пільги змінився. До 31.12.2010 року вона складала 50 % від

вона складатиме 50 % від прожиткового мінімуму, встановленого на 1 січня звітного року. З 01.01.2015 року базова податкова пільга складатиме 100 % від прожиткового мінімуму, встановленого на 1 січня звітного року. Зміни, які будуть відбуватися з даним стимулювальним інструментом податкової політики з 1 січня 2011 року, прописані у Розділі XIX ПКУ "Прикінцеві положення".

Податкова соціальна пільга не застосовується до:

- доходу самозайнятої особи від провадження підприємницької діяльності, а також від іншої професійної діяльності;
- доходів платника податку, інших, ніж заробітна плата;
- зарплати, яку особа отримує одночасно зі стипендією, грошовим чи майновим забезпеченням учнів, студентів, аспірантів, ординаторів, ад'юнктів, військовослужбовців, що виплачуються з бюджетів.

Таблиця

**Порівняльна характеристика Податкового кодексу України
та ЗУ № 889-IV від 22.05.2003 р. [1; 2]**

До 2011 року. Дія Закону України "Про податок з доходів фізичних осіб" від 22.05.2003 р. № 889-IV	З 01.01.2011 року. Дія Податкового кодексу України
п. 6.1.2 в) має троє чи більше дітей віком до 18 років – у розрахунку на кожну таку дитину – пільга складає 150 % (200 % з 01.01.2010 р.) від базової	п. 169.1.2 утримує двох чи більше дітей віком до 18 років – у розрахунку на кожну таку дитину пільга складає 100 % від базової
п. 6.1.2 г) є вдовцем або вдовою – пільга складає 150 % від базової	для даної категорії населення пільги передбачено лише за наявності дітей
для даної категорії населення пільги не передбачено	п. 169.1.3 е) є учасником бойових дій на території інших країн у період після Другої світової війни – пільга складає 150 % від базової
для даної категорії населення пільги не передбачено	п. 169.1.4 а) особа, нагороджена чотирма і більше медалями "За відвагу" – пільга складає 200 % від базової
для даної категорії населення пільги не передбачено	п. 169.1.4 б) інваліди I і II груп з числа учасників бойових дій на території інших країн у період після Другої світової війни – пільга складає 200 % від базової

На основі наведених даних можна зробити висновки щодо змін, яких зазнала податкова соціальна пільга як елемент системи оподаткування фізичних осіб. По-перше, з 2015 року планується підвищення рівня базової соціальної пільги вдвічі, а отже, кількісний розмір кожної пільги підвищиться вдвічі. Це є позитивною тенденцією відносно малозабезпечених верств населення. Дана зміна допоможе знизити податкове навантаження для категорій платників податку на доходи фізичних осіб, які застосовують податкову соціальну пільгу. З іншого боку, ця зміна тягне за собою зменшення надходжень до бюджету від оподаткування доходів фізичних осіб, а отже, владі потрібно у найкоротші строки шукати шляхи заповнення "дірок" у бюджеті, які будуть утворюватися внаслідок таких радикальних змін.

По-друге, у Податковому кодексі прописали податкову соціальну пільгу для учасників бойових дій на території інших країн у період після Другої світової війни (150 %), осіб, нагороджених чотирма і більше медалями "За відвагу" (200 %), інвалідів I і II груп з числа учасників бойових дій на території інших країн у період після Другої світової війни (200 %). Для даних категорій платників податку на доходи фізичних осіб це також є позитивним моментом, нарешті держава звернула на них увагу.

По-третє, у новому законодавстві існують не лише позитивні моменти для населення. Держава виключила з переліку осіб, які можуть претендувати на податкову соціальну пільгу, людей, які втратили чоловіка або дружину і які при цьому не мають дітей. З 01.01.2011 року допомога цим людям лежить повністю на них самих. Було прийняте рішення про те, що з ухваленням Податкового кодексу вони не можуть застосовувати податкову соціальну пільгу. Також суттєво обмежили багатодітні сім'ї, знизивши рівень податкової соціальної пільги з 200 до 100 %. Так, дещо розширили коло осіб, які можуть претендувати на даний вид пільги (тепер достатньо мати двох дітей замість трьох), але до 2015 року, поки не підвищать пільги вдвічі, сім'ї, які виховують двох і більше, дітей дещо обмежили.

Таким чином, зміни, які відбулися у законодавстві з ухваленням Податкового кодексу України, досить суттєво відобразилися на такому понятті, як податкова соціальна пільга. Але залишається проблема щодо джерел фінансування таких змін для держави. Та дуалістичними є нововведення, які обмежили інтереси багатодітних сімей та осіб, які втратили чоловіка або дружину. Що ж стосується позитивних моментів, то коло осіб, які можуть застосовувати цей інструмент податкової політики, виросло з прийняттям змін у Податковому законодавстві.

Таким чином, податкова соціальна пільга залишилася дієвим інструментом податкового регулювання. Але водночас залишається проблема наповнення бюджету у зв'язку зі змінами у податковому законодавстві у сфері оподаткування доходів фізичних осіб.

Наук. керівн. Коновалов Є. І.

Література: 1. Податковий кодекс України від 28.04.2012 р. № 2755-VI, зі змінами і доповненнями, внесеними законами України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/T102755.html. 2. Про податок з доходів фізичних осіб : Закон України від 22.05.2003 р. № 889-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-15.

